

hvis de tager stilling til flyvebladets indhold, eller interne skrivelser fra PWE om indholdet.

Der bringes også et raffineret eksempel på et flyveblad, som tyskerne nedkastede over København 1944, camoufleret som engelsk. Indholdet gik ud på at skabe forståelse i den danske befolkning for, at befrielsessoldaterne måske ville være russere, »der har krav på alt, hvad der kan gøres for at få dem til at glemme sulten og nøden« eller amerikanske negersoldater, over for hvem »alle danske mænd og kvinder« må vise, at de »er sig deres af naturen ægte demokratiske og humane indstilling bevidst«. Et nyt – ægte – flyveblad fra England stemplede det tyske som et falsum, hvorimod »Fædrelandet« udpenslede perspektiverne gennem massiv diskrimination. Også »Frit Danmark«, advarede mod det falske flyveblad.

Udgivelsen slutter lidt diffust med en præsentation af flyveblade på tysk, fremstillet i England, gengivet blot ved forsiden; hertil kommer eksempler på andre luftbårne skrivelser.

Konklusionen er, at Palle Schmidt har gjort en fortjenstfuld gerning med sin præsentation af en ikke uvigtig side af besættelsestidens historie.

Ib Gejl

Palle Schmidt: *Sort propaganda*. (Årsskrift for Frihedsmuseets venner, 1982). 64 s.

Som en del af Palle Schmidts omfattende propagandastudier præsenteres her som Årsskriftets emneartikel den sorte propaganda, produceret i England og beregnet til uddeling blandt tyske soldater. Den sorte propaganda var ikke den mest pyntelige del af krigsførelsen; den blev fremstillet i en speciel afde-

ling under ledelse af en engelsk journalist, der havde opholdt sig i Tyskland. Efter krigen blev sporene slettet ved afbrænding af arkiverne, men Palle Schmidt har med vanlig grundighed fundet frem til den bogtrykker, der arbejdede ved projektet. Han har hjulpet med at konstruere en fortegnelse over de tryk, der blev fordelt i Danmark til tyske soldater. Materialet bestod af falske orlovspapirer, falske instruktioner, vejledninger i at simulere sygdomme samt klæbesedler med propaganda. De kunne f.eks. indeholde udsnit af delvis forfalskede taler af Hitler, Göring m.fl. Materialet blev placeret f.eks. i orlovstog, anlæg og parker og i garderober, for øvrigt et arbejde, de illegale grupper ikke var særlig begejstret for.

Palle Schmidt er først og fremmest samleren, der støver materialet op. Mindre tilbøjelig er han – i hvert fald i dette tilfælde – til at vurdere betydningen af det i en større sammenhæng. Var der f.eks. overhovedet tyske soldater, der brugte det efter hensigten?

Men forfatteren har gjort en fortjenstfuld indsats ved fremskaffelsen af materialet.

Ib Gejl

David Hejgaard: *I det lange løb, bd. III. En kommunistes erindringer fra maj 1945 til 1959*. (Forlaget Tiden, 1981). 301 sider.

I 1970 afsluttede den kommunistiske fagforeningsmand og journalist David Hejgaard sine erindringer, som først nu offentliggøres. (Bind II er anmeldt i Historie XIV, 2, s. 370). De begynder med DKP's klimaks i den glade befrielsessommer og slutter med den nedtur, der tog sit udgangspunkt i Aksel Larsens brud med partiet. Samtidig hermed slog forfatterens kz-syndrom

igennem, og han måtte glide i baggrunden fra den gode iagttagelsesposition, han hidtil havde haft.

Bogen er let læselig, skrevet i et klart og forståeligt sprog, men det er ikke læservenligt, at den kun er inddelt i otte kapitler, uden indholdsfortegnelse og personindeks. Kildegrundlaget er øjensynlig dels forfatterens dagbog, hvad der giver fremstillingen et autentisk præg, dels hukommelsen, som af og til spiller forfatteren nogle slemme puds. F.eks. lader han de konservative opstille Christmas Møller i Sønderjylland i oktober 1945 og konstaterer derpå, at han faldt og derefter var en træt og slagen mand (s. 36). Det var som bekendt først i 1947, at alt dette skete. Trekantregeringen udstyrer han med kun to ministre fra Retsforbundet (s. 262) o.s.v.

Hans årsagsforklaringer er ofte helt ved siden af, som når han i 1949 tildels lader Det radikale Venstre gå mod Atlantpagten, fordi Land og Folk udgav et stort ekstratillæg om NATO. I samme afsnit køres der helt rundt i kronologien ved de nordiske forsvarsforhandlinger, som forfatteren lader USA afbryde (s. 100). Andre eksempler kunne fremdrages og fælles for dem er, at forfatteren er så hildet i sin faste tro på kommunismen, at det ganske slører hans dømmekraft, når han vil agere som historiker.

Et gennemgående tema er forfatterens monomane had til Aksel Larsen. Han kan simpelthen ikke nævne Aksel Larsens navn uden at lade det følge af ringeagtstringer, samtidig med at han dog støttede ham – omend fuld af foragt. Side 110 kommer måske noget af forklaringen: Aksel Larsen er under mistanke for at have berøvet forfatteren hans plads i centralkomiteen.

På samme måde beskrives socialde-

mokraterne. F.eks. citeres en fremtrædende fagforeningsmands primitive bemærkninger fremsat i beruselse som bevis på »den socialdemokratiske livsfilosofi« (s. 116). Hvis fuldemandssnak skal tjene til dokumentation, kan anmelderen bidrage med adskilligt også vedrørende »kommunistisk livsfilosofi«. Lige efter krigen kan man se forfatteren deltage i et lidet proletarisk festmåltid hos »Klintekongen« Carl Scavenius. Forfatteren forsikrer også, at det ikke faldt i hans smag, men manden har dog sikkert smagt ham dengang (s. 49). Perfidier er bogen rig på, som når forfatteren om Hedtofts død skriver: »Mand og mand imellem forlød det, at han havde begået selvmord, fordi hans tanker om et nordisk forsvarsforbund var slået fejl« (s. 92). Så er man jo garderet. Udeladelser er der også. F.eks. er det ejendommeligt, at forfatteren ikke redegør for indholdet af opgøret med Stalin efter den 20. partikongres. Som den hårde-kerne-mand, han var, afvises denne som uinteressant. På samme måde med Ungarn-opstanden.

David Hejgaard havde indtil 1960 en central placering i DKP, og på trods af bogens strøm af primitive kommunistforherligelser, som f.eks. i omtalen af Paul Robesons koncert i København antager en sobsisters karakter, og på trods af dens talrige efterrationaliseringer, rummer den dog et interessant bidrag til DKP's indre historie i det forvirrede, urolige og partiopløsende år 1956. I et lidt videre perspektiv er bogen en kilde til den målbevidsthed, evne til koordineret virksomhed og aktionsduelighed, som prægede partiet, i alt fald indtil Aksel Larsen ranede illden fra det.

Tage Kaarsted